

Aktivismin kulttuuripolitiikka

– essee muuttuvasta
Madridin kaupungista

Eeva Berglund

Madridissa vapaaehtoisen kaupunkiaktivismiin muodot seuraavat kansainvälisen kaupunkiliikeshdinnan jo tuttuja tunnuspiirteitä: jättömaita ja tyhjiksi jääneitä toimi- tai liiketiloja elävöitetään sosiaalisuutta, vihreyttä ja muuta maailman parannusta korostavan puheen säestämänä. Madridissa sosiaalisen elämän uudistamishankkeilla tuntuu olevan kuitenkin poikkeuksellisen paljon näkyvyyttä, kunnianhimoa ja poliittista vaikutusta.

Kiersin kesällä 2017 muutamissa kohteissa joista olin yhteiskuntatutkijana jo lukenut. Keskeisiä olivat *El Campo de Cebada* ja *Esta es una Plaza*, molemmat yhteiseen käyttöön otettuja ulkotiloja, sekä verstaatti Makespace Madrid ja Medialab Prado, jota voisi luonnehtia kansalaisten kollektiivista oppimista kokeilevana kaupungin ylläpitämänä laboratoriona. Kuten monista muista aloitteista, kaikista löytyy paljon tietoa, niin verkosta kuin perinteisistäkin medioista.

Madridin aktivismista ja sen avoimesta kulttuurista ja hakkerimentaliteetista on helppo puhua vuolain sanoin, esimerkiksi kaupunkilaisuuden laboratoriona, kuten The Conversation -nettijulkaisussa viimeksi kesäkuussa 2017. Se ylisti – mielestäni oikeutetusti – madridilaisia avoimen kaupunkisuunnittelun ja paremman demokratian kehittämisen keulahahmoina.

Aktiivien määriä on vaikea arvailla. Sekä espanjalaiset että ulkomaiset tekijät ja tutkijat tunnistavat Espanjan ja varsinkin Madridin (Barcelonan lisäksi) erityiseksi sosiaalisen uudelleen ajattelun kehdeksi. Aiheesta on julkaistu kymmenittäin yhteiskuntatieteellisiä lehtiartikkeleita ja kirjoja monilla kielillä. Madridin kirjakaupoissa – joita on useita ja erilaisia – politiikan ja filosofian

← Kesällä 2017 Madridin Campo de Cebada -aukiolla järjestettiin muun muassa ilmaisia tansseja kaupunkilaisille.

hyllyt notkuvat espanjaksi ja englanniksi kirjoitettua kirjallisuutta poliittisesta murroksesta ja kaupunkien tulevaisuudesta.

Kaikki haastatteleman ihmiset ovat tottuneita puhumaan tutkijoille. Kuten minäkin, he näkevät Madridissa jotain inspiroivaa. Maisteriopiskelijoista vartuneisiin tutkijoihin, Madridin urbaaneja aloitteita – joiksi paikalliset kirjavaa joukkoa ruohonjuurihankkeita mielellään kutsuvat – lähestytään tutkimuksessa toiveikkaasti. Monen tutkijan silmissä niissä tehdään vallankumousta: muutetaan maailmaa eikä vain valtaa pitäviä. Toisaalta kansainvälisesti liikkuvan pääoman vaikutus kaupunginsuunnitteluun ja julkisen tilan kaupallistamiseen on käynnistymässä Madridissa tavalla, joka varmasti vielä kärjistää kaupungin ja sen jokapäiväisen kulttuurin tulevaisuudesta käytäviä kamppailuja.

Kaupungistuminen on uudessa ennenäkemättömässä nosteessa, jossa yksityinen ja ulkopuolinen hyvä säännöllisesti kaappaavat yhteistä ja paikallista kaupallisiin tarkoituksiin. Madridissa aktivismista puhutaankin usein finanssikriisin tuloksena. Sen vaikutukset espanjalaiseen kaupunkipolitiikkaan ovat kiistattomat, mutta Madridin kansalaisaktivismilla on pitkät perinteet. Maailman kuuluisimpiin lukeutuva kaupunkisosiologi Manuel Castells tutki 1970-luvulla nimenomaan espanjalaisilla piholla jo siinäkin vaiheessa pitkään kukoistanutta aktivismia. Medialab Pradossa työskentelevä Elisabeth Lorenzi puolestaan varoittaa minua liioittelemasta kaupunkiaktiivismin yhteyksiä kymmenen vuoden takaiseen finanssikriisiin. Tosin hän muistuttaa myös, että yksi syy paikallisen itseorganisoitumisen suosiolle on se, että talousahdingossa kaikilla on ainakin empatiaa: häätö, työttömyys tai lainanmaksuvaikeudet saattavat osua kenen kohdalle tahansa.

Aktivismin paluu

Viime vuosina on kehittynyt tarina siitä, miten finanssikriisi ja sitä seurannut kurjistamispolitiikka alkoivat vaikeuttaa arkea. Espanjalaiset alkoivat ottaa tulevaisuuttaan omiin käsiinsä ja aktivismi yhteisten asioiden hoitamisena alkoi käydä arkiseksi.

Onnellisen näköiset keskiluokkaisetkin espanjalaiset ovat osa asuntohäätöjen vastaista PAH (*Plataforma de Afectados por la Hipoteca*)-liikettä ja useat ovat tukeutuneet siihen omassa avun tarpeessaan. Iloisella, viinipullon säestämällä usean tunnin ravintolalounaalla, päälle kolmekymppinen nainen toteaa minulle, ettei hänellä ole mitään mahdollisuutta perustaa perhettä, unelmoida pysyvästä työpaikasta, elää vapaasti aikuisen ihmisen elämää. Kuten muut hänen ikäisensä madridilaiset, jotka tapaavat, hän puhuu rutiinilla menetetyistä omasta sukupolvesta eikä kurkota missään vaiheessa liian pitkälle tulevaisuuteen. Siellä asiat saattavat olla vaikka miten.

Kuten aiempien kansalaisliikkeiden yhteydessä, kaupunkilainen elämänmuoto tuttavallisuuden ja anonyymiyden taitekohdassa on tarjonnut otollisen maaperän kaikenlaiselle yhdessä tekemiselle ja kohottanut yhteisten etujen valvomisen turisteja ja eliittiä palvelevan yksityistämisen ja kaupallistamisen yläpuolelle.

Aktivismi ei ole kääntänyt selkäänsä poliittiselle keskustelulle, eikä edes puolueille, kuten on käynyt monissa muissa maissa. Naapurustason järjestöissä, vapaamuotoisessa yhteisöllisyyttä korostavassa toiminnassa on sittemmin kuultu kapitalistisen arjen kritiikkiä, joka ei pyri paikkaamaan uusliberalistisen kaupungin hallinnon rahareikiä, vaan ajattelemaan kaiken uusiksi. Tässä piilee kai se vallankumouksellisuus, jota tutkijat innoissaan etsivät.

Aktivismi onkin usein varsin itseorganisoituvaa, ja virallisista instituutioista jokseenkin erillään. Sen on mahdollista kyseenalaistaakin kaikki: muuttaa koko järjestelmä tai systeemi, talouselämää myöten. Kaupunkitilaa kehitetään ja urbaani oppiminen tapahtuu kansalaiskokousten valvonnassa, kaupallisuuden sijaan kylvetään yhteisöllisyyttä, kertakäyttökulttuurin tilalle luodaan jatkuvuutta ja elämän moninaisuutta korostavia puutarhoja, *huertas*.

Tilaa optimismille

Kuka tahansa siis voi olla aktivisti, mutta jotkut ovat sitä selkeämmin kuin toiset. Esimerkiksi toimittaja Bernardo Gutiérrez. Hänen uuden kirjansa, *Pasado Mañana: Viaje a la España del cambio* (Ylihuominen: Matka muuttuvaan Espanjaan), julkistus alkaa hieman kello kahdeksan jälkeen "La Ingobernable"-nimen saaneessa vallatussa entisessä toimistorakennuksessa. Vanha kivirakennus sijaitsee aivan Madridin matkailunähtävyyksien kupeessa naapureinaan mm. tähtiarkkitehtien Herzog ja de Meuronin suunnittelema ja vakuutusyhtiö La Caixan rahoittama ja sen nimeä kantava museo ja kulttuurikeskus, sekä Paseo del Pradon maailmankuulut taidemuseot. Keväisen valtauksen jälkeen La Ingobernable on toiminut sosiaalikeskuksena ja suunnitelmat myydä se turismia palveleville toimijoille ovat toistaiseksi rauenneet. Kun ilmastointia ei ole — tilanne useissa ruohonjuuritiloissa — kokoukset, keskustelut ja mukavat yhdessäolot painottuvat iltoihin, jolloin lämpömittari laskee siedettävämpiin lukuihin.

Baarissa on asiakkaita, toisen kerroksen huoneissa näkyy merkkejä erilaisista kursseista ja taideprojekteista, kirjan julkaisemistilaisuus on tunnelmaltaan lähinnä intiimi, keskustelu ei ala alusta vaan sitä on jo käyty etukäteen. Mieleeni painuu käsitys, että tilanne on vastaava kuin aikaisen kristinuskon perustamisen aikoihin: jotain suurta on tapahtumassa, mutta muutos on hidasta. Se rakentuu pienistä teoista, jotka näyttäytyvät selkeästi kokonaisu-

↑ Esta es una Plaza, Lavapiesin kaupungin-osassa sijaitseva yhteiskäyttöön otettu ulkotila. Kyllti kertoo jotain paikasta, viestittää ajankohtaisista tapahtumista ja antaa käyttäytymisohjeita.

tena vasta hamassa tulevaisuudessa, jos milloinkaan. Gutiérrez päättelee, että kyse on hajanaisista fragmenteista, joista tuskin saa suoraviivaista tarinaa. Uusi politiikka ei myöskään skaalaudu pienen mittakaavan teoista suuriksi kertomuksiksi, hän pohtii. Nyt korostuvat ainutkertaiset tilanteet. Se vapauttaa myös politiikan mahtipontisista kuvitelmissä ja auttaa kokemaan ja elämään arjen paikallisista lähtökohdista ja tarpeista.

Gutiérrezin kirjan kanteen on kirjattu lista uutta politiikkaa muovaavista tekijöistä: yhteishyvä, postkapitalismi, osallisuus, läpinäkyvyys, tulevaisuus, monikansallisuus, feminismi, teknopolitiikka, munisipalismi, vapaus, avoin kulttuuri. Sanat etsivät vielä sekä nuotoaan että sisältöä, niiden kääntäminen suomeksi tai muille kielille on niinkään haparoivaa. Mutta niin täytyy olla, kun yhteiskuntajärjestystä pistetään uusiksi.

Oppimisen paikka

Paikallisessa tapakulttuurissa muiden huomioon ottaminen on itsestään selvää, mutta yhteiselon sääntöjä toistavia viestejä näkyy silti paljon yhteisöllisissä tiloissa. Suoraan demokratiaan ja kasvotusten tapahtuvaan yhteiseloön opastavia sääntöjä on hyvä opetella tarkoin ohjein. Aktivismia helposti piinaa karismaattisten tai muuten vaan äänekkäiden yksilöiden ylivalta. Madridilaisesta aktivismista kirjoitettaessa mainitaan usein sen poliittisen kulttuurin tunnelma. Kokoontumisissa toisten kuuntelemiseen kuluu aikaa, mutta päätöksiin tullaan yhteisesti. Samalla kaikki kokevat oppivansa koko ajan uutta.

Antropologit Alberto Corsín Jiménez ja Adolfo Estalella ovat tutkineet vaihtoehtokulttuuria Madridissa yli 5 vuotta. Heille varsinkin hakkerikulttuurissa arvostettu kokeileminen ja Suomessakin tuttu protoilu, koetaan vähemmän teknisenä ja pikemminkin sosiaalisena asiana, ei ratkaisun etsimisenä niinkään kuin epävarmuuden ja herkkyyden tunnistamisen ja tunnustamisen paikkana. Heidän, ja monen muun näkemyksessä, digitaalisella teknologialla on rooli itseorganisoituvan kaupunkiaktiivisuuden nousussa. Ilman hidasta ja kasvokkain tapahtuvaa vuorovaikutusta ja uudenlaisen poliittisen kulttuurin omaksumista, ei aktivismi olisi se voima, mitä se tänään Espanjassa on.

Normiusliberalismin valvonnan, kulutuksen ja yksilöllisyyden sijaan tee-se-itse kulttuurissa pyritään yhteisöllisyyteen ja jakamiseen, jotka tekevät toisten pelonsekaisen kyylläämisen turhaksi. Tutkijoiden tekstit ja kohtaamiset Madridin helteessä tukevat toisiaan. Avoimuus, mielikuvituksellisuus, uteliaisuus ja ennen kaikkea ihmisläheisyys ovat jatkuvasti läsnä, jopa kaikkein teknologisimpien hankkeiden puheissa ja asenteissa. Vaikka täällä pyritään innovaatioon ja teknologian kehittämiseen, tekemisen motivaatio tuntuu olevan ainakin yhtä paljon ellei enemmän yhteiselon ja sosiaalisten verkostojen kehittämisessä.

Utopia kapitalismin päättymisestä

Toki urbaaneja aloitteita kaikessa kirjavuudessaan ei sovi selittää yksinkertaisena ilmiönä. Hankkeita, kuten ihmisiä ja motivaatioita on monia. Itse asiassa kunkin aloitteen ainutkertaisuus ja paikkaan sidottu todellisuus ovat osa niiden vallankumouksellisuutta. Ne puhuvat itsestään selvästi hajautetun hallinnan ja sosiaalisen moniarvoisuuden puolesta.

On myös totta, että sama hanke palvelee monia tarkoituksiperiä ja toteuttaa erilaisia toiveita. Makespace Madridin yksi keulahahmoista, César García Sáez kiteytti asian toteamalla, että kaikki näkevät verstaassa omien toiveidensa täyttymyksen: yksi näkee kierrätystehtaan, toinen startup-hautomon, kolmas yhteisen työtilan, ja niin edelleen. Sama pätee poliittisiin päätelmiin: tilan ole-

massaolo ehkä tasoittaa kapitalistisen kilpailun pääsyä uusille markkinoille ja kaappaa uutta "talenttia" niitä luomaan, mutta voi myös olla että se jalostaakin yhteistä oppimista ja paikallista hyvinvointia aidosti kohottavaa yhdessäoloa.

Eikä kuitenkaan mikään paratiisi

Samat globaalit paineet tehdä kaupunkitilasta eliitille ja matkailijoille sopivaa ympäristöä purevat nyt myös kuitenkin Madridissa. Yksityistämisen huonot puolet on tunnustettu, ihmiset ovat nousseet vastustamaan niitä, runsaasti vanhaa rakennuskantaa on onnistuttu pelastamaan yhteisen hyvän nimissä ja hallinnoimaan enemmän tai vähemmän itseohjautuvasti, eli aktivismin tunnusmerkkien mukaan.

Gentrifikaatio, kalliit kahvit ja standardi-investoinnin tavoin kaupunkia kuin arvokasta raaka-ainetta louhiva globaali pääoma pyrkivät myös Madridiin. Barcelonassa kaupungin ja kaupunkilaisten – siis kansalaisten (*ciudadanos*) – vastustus paikallista kaupunkielämää vastustavaa talouspolitiikkaa kohtaan teettää kansainvälisestikin kiinnostavaa paikallispolitiikkaa, kun Kataloniassa menttiin syksyllä uurnille.

Tutkijoiden utopia aina uutta oppivasta ja sosiaalisesti virittyneestä ja valppaasta aktivismista voi Madridissakin joutua tavanomaisten paineiden jalkoihin. Haastattelumme päätteeksi Makespace Madridin García Sáez kysyy saako hän esittää minulle kysymyksen. Toki, vastaan. "Miten me pysäytämme gentrifikaation?" Vastaan "vallankumouksella", ainakin puoliksi vakavissani.

Versio tästä jutusta on ilmestynyt 21.9.2017 Voima-lehdessä <<http://hairikot.voima.fi/artikkeli/vallankumous-alkaa-madridista/>>.